

MEMORABILIE

**Magister et amicus.
Několik vzpomínek na Roberta Kvačka
(5. 7. 1932 – 27. 4. 2024)**

JAN RYCHLÍK

Ve středu 27. dubna 2024, dva měsíce před svými dvaadvadesátými narozeninami, navždy opustil tento svět vynikající historik a dobrý člověk, profesor Robert Kvaček. Nechci a nebudu zde psát klasický nekrolog – to už udělala řada mých kolegů. Chci se jen podělit o několik svých osobních vzpomínek na tohoto vzácného člověka, svého učitele a přítele.

Je tomu už půl století, co jsem na počátku října 1974 poprvé vstoupil do místnosti č. 201 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, abych se jako student 1. ročního oboru národopis-dějepis zúčastnil prosemináře Roberta Kvačka. Robert Kvaček, tehdy docent moderních československých dějin, si nás všechny zapsal. U mého jména se na okamžik zarazil a pak se zeptal, zda nejsem příbuzný s hudebním skladatelem Janem Rychlíkem, kterého kdysi znal. Odpověděl jsem, že jsem jeho syn, ale že otec je bohužel už deset let po smrti. Tak jsme se poprvé seznámili. Dodnes mám schovaný svůj vysokoškolský index: je v něm zapsáno, že jsem 22. května 1975 složil u docenta Roberta Kvačka zkoušku a dostal známku „výborně“. Do Kvačkova semináře jsem chodil i následující rok. Pamatuji si, že jsem dostal za úkol vypracovat seminární práci o mladočeském politikovi Josefu Kaizlovi na základě jeho osobní korespondence, kterou kdysi vydal Zdeněk Tobolka. Byla to moje první historická studie vůbec a lituji, že jsem si nenechal její kopii; možná, že zůstala v Robertových papírech a možná se někdy najde.

Robert Kvaček ve svých seminářích opakovaně říkal, že historikovo dílo nemůže být jen suchým výčtem faktů, které se v minulosti udály, ale musí mít také čtivou formu, aby čtenáře oslovilo. Kvaček byl skutečně velmi dobrým stylistou a jeho práce se dobře čtou. Sám měl duši umělce. Pro úplnost zde zmiňuji ještě jedno Kvačkovu doporučení, které jsem si zapamatoval: říkal nám, že základem práce historika jsou krabice na boty, kam si ukládá své výpisky z archivů a přečtené odborné literatury. Dnes, kdy máme digitální fotoaparáty, kopírovací přístroje a přenosné počítače jsou již samozřejmě ručně psané výpisky zakládány do krabic či pořadník vývojem dávno překonány; přesto mnozí z nás dříve narozených doma ještě krabice s kartičkami schováváme.

Bylo mně už jako studentovi divné, že Robert Kvaček je docent a vede proseminář pro první ročník, což normálně dělají asistenti, zpravidla ti začínající. Od starších kolegů jsem se po čase dozvěděl, že Kvaček má pro svoje odborné práce o dějinách první republiky a Mnichově a svoje aktivity v roce 1968 zakázáno přednášet moderní dějiny 20. století. Katedře československých dějin (tedy předchůdci dnešního Ústavu českých dějin) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy tehdy vládl Václav Král, který v letech 1970–1971 čistil fakultu od „revizionistických a oportunistických živelů“, mezi které samozřejmě řadil i Roberta Kvačka. Král měl s Kvačkem odborné i osobní spory už od konce padesátých let a neměl ho rád, jenže po čistkách na počátku sedmdesátých let jej neměl kým nahradit. Povolil proto Kvačkovi vést cvičení a semináře. Kvaček tak sice mohl na katedře zůstat, ale pod Královým přísným dozorem. Nemohl cestovat do ciziny a v prvních letech ani publikovat. Normalizace tak přetřela Kvačkovu badatelské úsilí v jeho neplodnějším věku. Časem se jeho postavení trochu zlepšilo: mohl přednášet alespoň dějiny druhé poloviny 19. století.

Po svém absolutoriu v roce 1979 jsem Roberta Kvačka potkával následujících deset let jen sporadicky. Kvaček se tehdy věnoval píše kulturním dějinám, ale začal také znovu publikovat. Z tohoto období mám jednu vzpomínku: v polovině osmdesátých let přijela do Prahy Teodorička Gotovska, mladá bulharská historička-bohemistka, s níž jsem se znal ze svého pobytu v Sofii. Chtěla napsat práci o vztahu Malé dohody a Bulharska. Jako odborný školitel jí byl přidělen politicky prověřený historik-bulharista doc. Čestmír Amort. Jenže Amorta téma nezajímalo (a asi o něm ani mnoho nevěděl) a navrhoval, aby Gotovska místo toho psala o bulharské emigraci v Československu ve dvacátých letech 20. století. Tohle téma zase nezajímalo Teodoričku Gotovskou. Já a několik přátel jsme Teodoričce doporučili, aby se obrátila na Roberta Kvačka, který by snad věděl, jak jí pomoci. Kvaček byl ochoten práci vést, ale upozornil, že to nepůjde oficiálně. Řešení se nakonec našlo: Čestmír Amort souhlasil, aby vedení převzal Robert Kvaček, formálně ale jen jako konzultant. Obhajoba dopadla

velmi dobře a práce byla vysoce oceněna, což pak Amort vydával za svoji zásluhu, ačkoliv ve skutečnosti práci nevedl. Práce později vyšla v Bulharsku tiskem.

Po roce 1989 se Kvaček konečně mohl plně rozvinout a vrátit se k československým dějinám 20. století a mezinárodním vztahům v tomto období. V roce 1990 dostal také po třiatvaceti letech konečně profesuru, kterou si zasloužil už dávno. Mohl zase cestovat a přednášet pro veřejnost, což jej vždycky bavilo. Opět vystupoval ve veřejném prostoru, promlouval v rozhlase a v televizi. Začali jsme se nyní častěji potkávat na různých konferencích. Já sám jsem na podzim 1992 začal přednášet na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, a tak jsme se stali i kolegy v zaměstnání. Když Robert Kvaček po letech odešel na Technickou univerzitu do Liberce, převzal jsem v Praze plně jeho výuku a nastoupil na jeho místo. Svým způsobem jsme zřejmě byli nějak osudově spjati: i v Liberci jsem totiž začal učit, nejprve externě, a potom na plný úvazek. Ale nebylo to jen působení na univerzitách v Praze a v Liberci, kde se naše cesty potkaly: od roku 1994 jsme byli oba členy Česko-slovenské komise historiků, kterou Kvaček pomáhal založit společně s Vilémem Prečanem, a oba jsme se od roku 1991 každoročně zúčastňovali srpnových seminářů k česko-slovenským vztahům pořádaných Katedrou historie Technické univerzity v Liberci. Téměř tři desetiletí Robert Kvaček vždy seminář zahajoval; jeho eseje na příslušné téma semináře byly brilantní a jeho vystoupení nezapomenutelná.

Souborný elektronický katalog České republiky uvádí u Kvačkova jména celkem 92 knižních položek, tedy knih, které Kvaček sám napsal nebo se na nich podílel, případně byl jejich editorem. Počet odborných a populárních článků se pohybuje v řádu stovek. Ale Kvaček byl současně vynikajícím pedagogem, který vyškolil celou řadu svých následovníků. Zemřel, tak jako musíme zemřít všichni, avšak vytvořil dílo, které zde trvale zůstane. Sám své práce nikdy veřejně nechválil. Přitom plným právem – kdyby nebyl člověkem velmi skromným – o sobě mohl po vzoru římského básníka Ovidia napsat: *Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira, nec ignis, nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas*. Tedy česky: Vytvořil jsem dílo, které nezničí ani blesk, ani oheň, ani meč, ani zub času.

